

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

A1) Ορισμένα από τα βασικά θέματα της Επτανησιακής Σχολής που εντοπίζουμε στο παραδοθέν χωρίο είναι:

α) Το θέμα της πατρίδας το οποίο εντοπίζουμε στους στίχους 2 – 3 του 2 [19], που ο Κρητικός αναφέρεται στην πολεμική του δραστηριότητα για χάρη της ελευθερίας της πατρίδας του, της Κρήτης.

β) Το θέμα της γυναίκας στον στίχο 4 του 2 [19], που αναφέρεται στην νεκρή αγαπημένη του.

γ) Το θέμα της φύσης στους στίχους 2 -6 του 1 [18]. Η φύση στην ποίηση του Σολωμού παρουσιάζεται με δυο μορφές: με την μορφή της άλογης βίας, όπως στους συγκεκριμένους στίχους, και με τη μορφή του άπειρου κάλλους.

B1) α) Ένα από τα βασικά γνωρίσματα του σολωμικού έργου είναι ότι ο ποιητής συνθέτει στο έργο του τη φυσική και τη μεταφυσική πραγματικότητα.

Το 2 [19], όπου ο Κρητικός οραματίζεται στην Έσχατη Κρίση αποτελεί ένα χαρακτηριστικό χωρίο που επιβεβαιώνει την παραπάνω άποψη. «Η φιλοσοφία του Σολωμού έχει διπλή μορφή, σύμφωνα με τις δυο διαφορετικές όψεις, που παρουσιάζεται στο πνεύμα η φύση. Άλλοτε προέχει στο πνεύμα του ο βαθύς διχασμός ι ο αγώνας που υπάρχει

ανάμεσα στο φυσικό και ηθικό κόσμο [...] Άλλοτε, όμως, ο σπιριτουαλισμός του Σολωμού αγκαλιάζει ολόκληρη τη φύση και βλέπει στην ενότητα της, να ταυτίζεται με τις πνευματικές ουσίες · η φιλοσοφία του τότε γίνεται πανθεϊστική, η φύση παρουσιάζεται στην πιο πνευματική παράσταση, όλη παρθενιά και έκσταση, από μυστικές πηγές αναβρύζει αρμονία, πνεύμα απαντά στο πνεύμα και οι φυσικές μορφές μεταμορφώνονται θαυμαστά, μυστικός έρωτας διαπνέει τα πάντα.» (Μάρκος Αυγέρης, Εισαγωγή στην Ποίηση του Σολωμού)

Να συμπληρώσουμε στα παραπάνω ότι η πνευματικότητα και το μεταφυσικό στοιχείο, που εξ ορισμού ενυπάρχουν στην υπερβατική της πραγματικότητας Έσχατη κρίση, συμφύρονται με τον υλικό – φυσικό κόσμο, όταν οι ψυχές μπαίνουν στα σώματα του (εν σαρκί Ανάσταση), όταν η φύση μεταμορφώνεται κατά τη Δευτέρα Παρουσία («Καπνός δεν μένει από τη γη · νιος ουρανός εγίνη»), όταν οι πνευματικές οντότητες (αχνοί αναστημένοι) αποκτούν και φυσική υπόσταση: μιλούν, περιγράφουν, απαντούν, βλέπουν...

Στην αγγελική απόκριση (οι αναστημένοι αχνοί παίζουν τέτοιο περίπου ρόλο) η φορά είναι αντίστροφη : κάθοδος από τον Παράδεισο στον τόπο της έσχατης κρίσης. Εδώ συνυπάρχουν ο παλιός και ο νέος κόσμος ακόμη, σε μια μετέωρη στιγμή έκπληξης και αναμονής, που τη γεμίζει η έξοδος της κόρης: η θωριά της, τα τραγούδια, η ενσάρκωση της.

Κι ενώ στα λόγια του Κρητικού οι φυσικοί προσδιορισμοί υποχωρούν , για να ντυθούν στην υπερβατική τους έκφραση, στην αγγελική απόκριση – με την παρουσία και την κάθοδο της κόρης – το παραδείσιο τοπίο εγκοσμιώνεται. Τοπικοί και χρονικοί προσδιορισμοί επίμονα ανακαλούν επίγειες μνήμες: Ψηλά, πρωί, λουλούδια, θύρα , κορμί, σαλεύει, κοιτάζει εδώ κι εκεί κτλ. Δυο ροπές, λοιπόν, αντίθετες που παν να σμίξουν. Ακριβώς στο σημείο της ιδεατής αυτής σμίξης περιμένουμε τη μεταθανάτια (ερωτική) συνάντηση του Κρητικού και της κόρης – μια συνάντηση που, ενώ προετοιμάζεται, σκόπιμα και με παραδειγματική ποιητική οικονομία δεν πραγματοποιείται.

(Δ.Ν. Μαρωνίτης)

Μια ακόμη εικόνα της δυσιστικής αντίληψης για τη ζωή που εκφράζεται στο έργο του Σολωμού είναι η εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης. Η απότομη αλλαγή του στίχ 3 αποδίδεται από τον αφηγητή σε κάτι κρυφό μυστήριο, δηλαδή σε μια μυστηριώδη δύναμη (στιχ. 5). Εντοπίζουμε εδώ το λογοτεχνικό μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από ένα φοβερό συμβάν ή πριν από την «επιφάνεια», την εμφάνιση δηλαδή μιας θεϊκής μορφής εμπρός στους θνητούς. Η απόλυτη αυτή σιγή μας προετοιμάζει για την εμφάνιση της φεγγαροντυμένης. Η θεία επιφάνεια επιδρά με θαυμαστό τρόπο στη φύση μεταμορφώνοντας και αγιάζοντας τα πάντα.

Η οπτασία της θεϊκής μορφής της φεγγαροντυμένης προσδίδει αυτόματα μια μεταφυσική διάσταση. Πολύ περισσότερο όταν οι εξωπραγματικές της ιδιότητες – δυνατότητες επιβάλλονται και μεταμορφώνουν το φυσικό περιβάλλον σε ναό. Κάτι υλικό, παίρνει τώρα στοιχεία ψυχής και πνεύματος (χριστιανικός ανιμισμός). Αν θέλουμε όμως να μιλήσουμε πιο συγκεκριμένα για το μέσο μετάβασης, πρέπει να σταθούμε στο θεϊκό φως της φεγγαροντυμένης. Ας ακούσουμε το λόγο του Βαγγ. Αθανασόπουλου: «Συχνά στο σολωμικό ποιητικό τοπίο, ενώ η διάταξη των στοιχείων οδηγεί προς τη σύνθεση κάποιου τοπίου φυσικού, ξαφνικά παρεμβαίνει το φως και αναιρεί το αποτέλεσμα – αίσθημα της φυσικής αρμολόγησης των στοιχείων [...] το φως «λύνει» το τοπίο και, ουσιαστικά, το ανασυνθέτει σε ένα τοπίο μη φυσικό».

B1 β) Η αναγωγή αυτή εξηγείται από το θάνατο της κόρης, ο οποίος προκαλεί αβάσταχτο πόνο στον ήρωα. Έτσι, η μόνη δυνατότητα του Κρητικού να ξαναδεί την αγαπημένη του είναι να πεθάνει και ο ίδιος, ώστε να τη συναντήσει στην άλλη ζωή. Αναφέρεται στον οραματισμό της έσχατης Κρίσης: «Αφού μετά το θάνατο χρόνος πια δεν υπάρχει, ο σωματικός θάνατος του καθενός οδηγεί αμέσως στην ανάστασή του, που λαμβάνει χώρα στην ίδια στιγμή με την ανάσταση όλων των νεκρών....»

Η δυιστική αντίληψη για τη ζωή αποτελεί βασικό στοιχείο της σολωμικής ποίησης. Ο Σολωμός βαθιά θρησκευόμενος

εκφράζει στο έργο του την άποψη αυτή, η οποία ταυτόχρονα αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά θέματα της Επτανησιακής Σχολής.

B2) Το μοτίβο της σιγής του κόσμου αναπτύσσεται

α) Παρομοίωση: Σαν περιβόλι ευώδησε κι εδέχτηκε όλα τ'άστρα (στιχ 4). Ο Κρητικός έβλεπε τη θάλασσα σαν περιβόλι και τα αστέρια, που καθρεφτίζονταν στα νερά της, ήταν τα άνθη του. Έχουμε συμφυρμό στην ίδια εικόνα όλων των στοιχείων της φύσης. Στο στίχο εντοπίζουμε το σχήμα συναισθησίας, τον συνδυασμό δηλαδή όρασης και όσφρησης, καθώς επίσης έναν κουμμένο χιασμό, σύμφωνα με τον Μάκριτζ στη δεύτερη και τρίτη λέξη: π ε ρ ι β ό λ ι ε υ ώ δ η σ ε, οπότε έχουμε ε – ι ό – ι ...[ε]...ι(υ) – ό (ω) – ι (η) – ε ως μίμηση της αντανάκλασης των αστεριών που καθρεπτίζονται στη θάλασσα.

Η παρομοίωση της θάλασσας με περιβόλι (δηλ. στεριά) και των αστεριών με τα άνθη του περιβολιού, δημιουργεί στον αναγνώστη την εντύπωση ότι ο ουρανός σμίγει με τη θάλασσα και τη στεριά και μ' αυτόν τον τρόπο τονίζεται η συμφιλίωση των φυσικών στοιχείων. Το αρμονικό δέσιμο της φύσης ισχυροποιείται με το ρήμα εδέχθηκε.

β) Προσωποποίηση: Κάτι κρυφό μυστήριο εστένεψε τη φύση . Η απότομη αλλαγή του στιχ 3 αποδίδεται από τον αφηγητή σε

κάτι κρυφό μυστήριο , δηλαδή σε μια μυστηριώδη δύναμη (στιχ 5) . Εντοπίζουμε εδώ το λογοτεχνικό μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από ένα φοβερό συμβάν ή πριν από την «επιφάνεια», την εμφάνιση δηλαδή μιας θεϊκής μορφής εμπρός στους θνητούς. Η απόλυτη αυτή σιγή μας προετοιμάζει για την εμφάνιση της φεγγαροντυμένης. Η θεία επιφάνεια επιδρά με θαυμαστό τρόπο στη φύση μεταμορφώνοντας και αγιάζοντας τα πάντα.

Κρυφό μυστήριο: «Ιδιαίτερο ενδιαφέρον – γιατί μαρτυρούν του Σολωμού την ιδέα ότι ο ποιητής είναι αυτός που αποκαλύπτει αλήθειες – παρουσιάζουν οι εικόνες που έχουν σχέση με «ξετύλιγμα». Συχνά περιγράφει κάποιο αντικείμενο (ακόμη και το ανθρώπινο σώμα) που αποκαλύπτει μια κρυμμένη όψη που ως τότε ήταν μέσα εκεί φυλακισμένη. Έτσι, λέξεις όπως μυστήριο και κρυφός συχνά επαναλαμβάνονται. Έχουμε κιόλας παρατηρήσει μερικές εικόνες κρυμμένων πραγμάτων στον Κρητικό (μια ανάμνηση που εμφανίζεται μπροστά του · το νερό να πετάγεται από το βράχο · οι εσώτατες σκέψεις του που τις διαβάσει η «φεγγαροντυμένη»). Η πιο καθαρή περιγραφή μιας τέτοιας ανάδυση του κρυφού είναι η περιγραφή της εμφάνισης της «φεγγαροντυμένης» στο ίδιο ποίημα.» (Εικονοπλαστική και Συμβολισμός)

Γ1) α) Η φύση στην ποίηση του Σολωμού είναι ζωντανή και μετέχει στα δρώμενα . Ο ήρωας σε κατάσταση απόγνωσης επικαλείται το αστροπελέκι (σχήμα αποστροφής) κι εκείνο ανταποκρίνεται (σχήμα προσωποποίησης). Στο στίχο εντοπίζουμε και σχήμα πλεονασμού: ξανάφεξε πάλι, το οποίο εκφράζει την έντονη επιθυμία του ήρωα, διότι το φως θα βοηθήσει στον εντοπισμό της κόρης. Στο χωρίο εντοπίζουμε επιδράσεις από το δημοτικό τραγούδι: α) ο αριθμός τρία (στιχ 3 του 1[18]) , β) στον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο στίχο i) απηρητισμένο (στιχ 4 του 1[18], ii) Το δεύτερο ημιστίχιο συμπληρώνει το πρώτο (πχ στιχ 2 του 1 [18]). Εντοπίζουμε ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία. Στο στίχο 4 του [18] δεν αναφέρεται το όνομα της κόρης αν και σε προηγούμενες επεξεργασίες ο ποιητής είχε ονομάσει την κόρη Ελένη. Η αρραβωνιαστικιά είναι σχεδόν αφανής και πλήρως εξαρτημένη από τη σωματική και ψυχική αντοχή του Κρητικού, εκτός από την παρένθετη ενότητα της Δευτέρας Παρουσίας που έχει πρωτεύοντα ρόλο.

Γ1) β) Στο χωρίο εντοπίζουμε την ιδιότυπη θρησκευτικότητα του Σολωμού. Η κοπέλα βρίσκεται ήδη στον Παράδεισο και το ότι ψέλλει το Χριστός Ανέστη σημαίνει είτε ότι η κρίση της είχε ήδη πραγματοποιηθεί και ήταν θετική , είτε ότι ήταν σίγουρη για το αποτέλεσμα της κρίσης της. Αφού ο χρόνος μετά το θάνατο δεν υπάρχει ο σωματικός θάνατος του καθενός οδηγεί

στην ανάσταση που πραγματοποιείται την ίδια στιγμή με την ανάσταση όλων των νεκρών. Έτσι αν και δεν ολοκληρώνεται ένα τυπικό σχήμα δοκιμασίας, η δοκιμασία της Έσχατης Κρίσης φαίνεται ότι θα έχει έκβαση θετική. Ο στίχος 14 του 2 [19] αναφέρεται στην εν σαρκί ανάσταση νεκρών, την οποία πιστεύει η Ορθόδοξη Εκκλησία. Τέλος, το έργο αποτελεί ύμνο στον θεοποιημένο έρωτα. Η κοπέλα ανυπομονεί να κριθεί με τον αγαπημένο της για να είναι μαζί για πάντα. Ο τέλειος έρωτας δεν φοβάται υπερβαίνει ακόμη και το θάνατο.

Δ1) Ανάμεσα στα δυο κείμενα εντοπίζουμε ομοιότητες και διαφορές

Ομοιότητες:

- 1) Ο τέλειος έρωτας ξεπερνά τα όρια της ζωής και του θανάτου και ενώνει τους ερωτευμένους στην αιωνιότητα.
- 2) Τόσο στον **Κρητικό** όσο και τον **Όρκο** οι νεκροί ήρωες αισθάνονται μοναξιά και αναζητούν το ταίρι τους.
(Κρητικός στιχ. 17 – 18 του 2 [19] – Όρκος στιχ. 5 – 16)
- 3) Αναφορά στην Κρήτη και στον επαναστατικό αγώνα.

Διαφορές

- 1) Στο έργο του Σολωμού η κοπέλα ήταν νεκρή και ο Κρητικός ζωντανός ενώ στο έργο του Μαρκορά πρώτα πεθαίνει ο Μάνθος και έπειτα η Ευδοκία.

- 2) Ο Κρητικός ρωτά τους νεκρούς αν είδαν την αγαπημένη του (στιχ 6) ενώ ο Μάνθος τα άστρα (στιχ 6)
- 3) Ο Μάνθος αναφέρεται και σε άλλα αγαπημένα πρόσωπα της Ευδοκίας προκειμένου να την πείσει να τον ακολουθήσει στον Παράδεισο, ενώ στο Κρητικό δεν αναφέρονται πουθενά άλλα πρόσωπα
- 4) Στον Κρητικό γίνεται σαφής αναφορά στην κοιλάδα Ιωσαφάτ ενώ στον όρκο ο τόπος της μεταθανάτιας συνάντησης δεν προσδιορίζεται
- 5) Στον όρκο ο Μάνθος απευθύνεται σε ευθύ λόγο στην αγαπημένη του ενώ στον Κρητικό τα συναισθήματα της κοπέλας αποδίδονται έμμεσα μέσω των ενεργειών της.